

Makale Gönderim Tarihi: 30.09.2024 - Makale Kabul Tarihi: 21.10.2024
DOI: 10.29329/kurepol.2024.1112.2

SOSYAL MEDYADA İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ VE DİJİTAL EGEMENLİK: TÜRKİYE’NİN INSTAGRAM ENGELİ VE BASINDAKİ KÜRESEL YANSIMALARI

Nazmi Ekin VURAL*

Öz

Sosyal medya platformları, günümüzün dijital dünyasında bireylerin düşüncelerini ifade etmeleri, bilgiye erişmeleri ve toplumsal olaylara katılmaları açısından vazgeçilmez araçlar haline gelmiştir. Ancak bu platformlar, aynı zamanda devletlerin dijital egemenlik talepleri ve düzenleyici müdahaleleriyle de karşı karşıya kalmaktadır. Türkiye'nin 2024 yılının Ağustos ayında aldığı Instagram'ı engelleme kararı, bu şartlarda hem ifade özgürlüğü hem de dijital egemenlik açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu karar, Hamas lideri İsmail Haniye'nin ölümüne ilişkin başsağlığı mesajlarının Instagram tarafından kaldırılması sonrasında Türk hükümetinin sert tepkisi üzerine alınmıştır. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından alınan bu karar, ulusal güvenlik ve dijital egemenlik gerekçeleriyle savunulurken, uluslararası insan hakları örgütleri ve medya kuruluşları tarafından ifade özgürlüğünün ciddi bir ihlali olarak eleştirilmiştir. Bu olay, dijital platformlar üzerindeki devlet denetiminin sınırlarını ve bu tür müdahalelerin küresel ölçekte yarattığı yankıları yeniden gündeme getirmiştir. Bu makalede, Türkiye'nin Instagram'ı engelleme kararının dijital egemenlik ve ifade özgürlüğü açısından uluslararası diplomatik, ekonomik ve sosyal etkiler doğurduğu öne sürülmektedir. Bu açıdan makale, Türkiye'nin Instagram engeli kararını, dijital egemenlik ve ifade özgürlüğü bağlamında inceleyerek, bu kararın uluslararası düzeydeki diplomatik, ekonomik ve sosyal etkilerini yerli ve yabancı basında yer alan haberler üzerinden ele almayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal Medya, Dijital Egemenlik, İfade Özgürlüğü, Instagram Yasağı, Devlet Müdahaleleri.*

Freedom of Expression and Digital Sovereignty in Social Media: Türkiye's Instagram Block and Its Global Reflections in the Press

Abstract

Social media platforms have become indispensable tools for individuals to express their thoughts, access information, and participate in social events in today's digital world. However, these platforms also face state demands for

* Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü, e-posta: ekin.vural@bozok.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4198-0407

digital sovereignty and regulatory interventions. Turkey's decision to block Instagram in August 2024 constitutes an important example in terms of both freedom of expression and digital sovereignty under these circumstances. This decision was taken following the harsh reaction of the Turkish government after Instagram removed condolence messages regarding the death of Hamas leader Ismail Haniyeh. While this decision taken by the Information and Communication Technologies Authority (BTK) was defended on the grounds of national security and digital sovereignty, it was criticized by international human rights organizations and media organizations as a serious violation of freedom of expression. This incident has brought to the agenda once again the limits of state control over digital platforms and the repercussions of such interventions on a global scale. This article argues that Turkey's decision to block Instagram has international diplomatic, economic, and social implications in terms of digital sovereignty and freedom of expression. In this respect, the article aims to examine Turkey's decision to block Instagram in the context of digital sovereignty and freedom of expression, and to address the diplomatic, economic and social effects of this decision at the international level through news in the domestic and foreign press.

Keywords: *Social Media, Digital Sovereignty, Freedom of Expression, Instagram Ban, State Intervention.*

Giriş

Sosyal medya platformları, günümüz dijital dünyasında düşünce ve ifade özgürlüğünün korunmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Sosyal medya aracılığıyla bireyler, toplumsal olaylara katılabilmekte, bilgiye erişebilmekte ve fikirlerini geniş kitlelerle paylaşabilmektedir (Castells, 2016). Ancak, bu platformlar devletlerin egemenlik talepleri ve ulusal güvenlik gerekçeleriyle düzenleyici müdahalelere de hedef olmaktadır (Morozov, 2011). Dijital egemenlik olarak adlandırılan bu kavram, devletlerin dijital platformlar üzerindeki kontrolünü ifade etmekte olup, sosyal medya platformları gibi küresel ölçekte işleyen dijital ağların ulusal sınırlara ve düzenlemelere tabi tutulması sürecinde kritik bir rol oynamaktadır (Hintz, 2016). Bunun yanı sıra dijital egemenlik ve ulusal güvenlik politikaları doğrultusunda, sosyal medya platformlarına yönelik bu müdahaleler, ifade özgürlüğünü savunan insan hakları örgütleri tarafından genellikle endişeyle karşılanmaktadır (Kaye, 2019).

Türkiye Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun'un, sosyal medya hesabı üzerinden yaptığı açıklamada "*Haniye'nin şehadeti dolayısıyla insanların taziyeye mesajı yayınlamasını herhangi bir gerekçe göstermeden engelleyen sosyal medya platformu Instagram'ı da şiddetle kınıyorum. Bu çok açık ve net bir sansür girişimidir. Küresel sömürü düzenine ve adaletsizliğe hizmet ettiğini defalarca göstermiş olan bu platformlara karşı*

ifade özgürlüğünü savunmaya devam edeceğiz” ifadelerine yer verilmiştir (Demirören Haber Ajansı, 2024). Bu açıklamadan sonra Türkiye'nin 2024 yılının ağustos ayında aldığı Instagram'ı engelleme kararı, bu açıdan hem ifade özgürlüğü hem de dijital egemenlik konuları açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK), Instagram'ın Hamas lideri İsmail Haniye'ye yönelik başsağlığı mesajlarını kaldırması sonrasında bu kararı almış ve bu müdahaleyi ulusal güvenliğe tehdit olarak nitelendirmiştir. Hükümet yetkilileri, bu yasağın Türkiye'nin dijital egemenliğini ve kamu düzenini korumak amacıyla alındığını savunmuş ve özellikle terör propagandası ve yasa dışı içeriklerin yayılmasının önlenmesi için gerekli olduğunu ifade etmişlerdir (Euronews, 2024) Ancak bu karar, ulusal güvenlik gerekçeleriyle savunulmuş olsa da aynı zamanda uluslararası insan hakları örgütleri ve medya kuruluşları tarafından ifade özgürlüğünün ciddi bir ihlali olarak eleştirilmiştir (Human Rights Watch, 2024). Devletler, dijital egemenlik hakkı doğrultusunda sosyal medya platformlarına müdahale edebilirken, bu tür müdahalelerin ifade özgürlüğü üzerindeki etkileri uluslararası hukuk ve insan hakları normları çerçevesinde sıkça tartışma konusu olmaktadır (Mendel, 2003).

Türkiye'nin Instagram'a yönelik bu müdahalesi, dijital egemenlik çabalarının ve devletlerin sosyal medya platformları üzerindeki kontrolünün ne ölçüde meşru olduğu sorusunu da yeniden gündeme getirmektedir (Deibert & Rohozinski, 2010). Bu karar, devletlerin sosyal medya platformlarına yönelik müdahalelerinin sınırları ve bu müdahalelerin küresel ölçekteki diplomatik, ekonomik ve sosyal etkileri açısından dikkate değer bir örnektir. Özellikle uluslararası hukuk ve insan hakları çerçevesinde, sosyal medya platformlarına yönelik bu tür müdahalelerin sınırlandırıcı etkileri ve devlet egemenliği ile bireylerin özgürlükleri arasındaki gerilim, literatürde geniş yer bulmaktadır (Zuboff, 2019). Bu makalede, Türkiye'nin Instagram'ı engelleme kararının dijital egemenlik ve ifade özgürlüğü açısından uluslararası diplomatik, ekonomik ve sosyal etkiler doğurduğu öne sürülmektedir.

1. İfade Özgürlüğü ve Dijital Medya

İfade özgürlüğü, demokratik toplumların temel taşlarından biridir ve bireylerin düşüncelerini serbestçe ifade edebilme hakkı olarak tanımlanır. Bu hak, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 19. maddesi ile korunmakta ve bireylerin herhangi bir sınır tanımaksızın bilgiye erişim hakkını da güvence altına almaktadır (Mendel, 2003). Bununla birlikte, ulusal güvenlik, kamu düzeni ve genel ahlak gerekçeleriyle devletler, bu özgürlüğü çeşitli yollarla sınırlandırabilmektedir (La Rue, 2011).

Dijital medya, özellikle de sosyal medya platformları, son yıllarda ifade özgürlüğünün en önemli araçlarından biri haline gelmiştir. Bu platformlar, bireylerin düşüncelerini dünya çapında özgürce paylaşabildiği bir ortam sunmaktadır. Sosyal medya, geleneksel medyanın aksine, her bireyin içerik üretme ve paylaşma imkânına sahip olduğu bir alan sunarak demokratik katılımı güçlendirmekte ve bilgiye erişimi ko-

laylaştırmaktadır (Castells, 2016). Ayrıca Castells'in (2013) Ağ Toplumu Teorisi'ne göre, dijital medya ağlar üzerinden bilgiye dayalı güç yapıları oluşturarak toplumsal ve siyasal dönüşümlerde etkin bir rol oynamaktadır.

Ancak, dijital medya üzerinde ifade özgürlüğünün bu denli güçlü bir şekilde uygulanması, devletlerin egemenlik çabaları ve kontrol girişimleri ile çatışmaktadır. Devletler, sosyal medya platformları üzerindeki içerik denetimini artırmak için ulusal güvenlik, terörle mücadele ve kamu düzenini sağlama gibi gerekçelerle çeşitli düzenlemeler getirmekte, bu da sosyal medya platformlarının ifade özgürlüğü işlevini zayıflatmaktadır (MacKinnon, 2012). Özellikle otoriter rejimlerde, sosyal medyaya yönelik bu tür müdahaleler, ifade özgürlüğünün sistematik olarak ihlal edilmesine yol açmaktadır (Deibert & Rohozinski, 2010).

Dijital medya, aynı zamanda Habermas'ın Kamusal Alan Teorisi kapsamında bir kamusal alan olarak değerlendirilebilmektedir. Habermas'a (1989) göre, demokratik katılım, bireylerin serbestçe bilgi paylaşımı yapabildikleri ve tartışabildikleri bir kamusal alana ihtiyaç duymaktadır. Dijital medya, bu kamusal alanı genişleten bir işlev üstlenmiş olup, toplumsal ve siyasal tartışmalara katılımı kolaylaştırmaktadır. Ancak devletlerin dijital platformlara yönelik müdahaleleri, bu alanın işlevini geçersiz kılabilmektedir.

Sosyal medya platformlarının ifade özgürlüğü üzerindeki etkileri yalnızca devlet müdahaleleri ile sınırlı değildir. Aynı zamanda platformların kendi iç denetim mekanizmaları da ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı olabilmektedir. Örneğin, Instagram gibi platformlar, içerik düzenleme politikaları doğrultusunda belirli içerikleri kaldırmakta ve böylece kullanıcıların ifade özgürlüklerini dolaylı olarak sınırlandırabilmektedir (Gillespie, 2018). Platformların kendi iç düzenlemeleri ile devlet müdahaleleri arasındaki bu ince denge, dijital medya üzerinde ifade özgürlüğü ve dijital egemenlik arasındaki çatışmayı daha da karmaşık bir hale getirmektedir.

2. Dijital Egemenlik

Dijital egemenlik, devletlerin dijital platformlar ve internet üzerindeki kontrol hakkını ifade eder. Günümüzde internet, uluslararası sınırları aşan bir yapı olarak küresel iletişimi ve bilgi akışını sağlarken, devletler dijital egemenlik taleplerini hem ulusal güvenlik gerekçeleriyle hem de kültürel ve siyasi kontrol amacıyla kullanmaktadır (Deibert & Rohozinski, 2010). Dijital egemenlik kavramı, özellikle sosyal medya platformları gibi küresel aktörlerin devlet egemenliğine karşı bir tehdit oluşturabileceği algısıyla daha da önem kazanmıştır.

Bu kavram hem teknik hem de siyasi yönleri kapsar. Devletler, dijital alan üzerindeki egemenliklerini artırmak için çeşitli yollar denemekte, sosyal medya platformlarına yönelik düzenlemeler getirmekte ve internet altyapısı üzerindeki kontrolü elinde tutmaya çalışmaktadır (Deibert, 2013). Özellikle otoriter rejimlerde, bu kontrol

ulusal güvenlik ve kamu düzeni gerekçesiyle haklı gösterilirken, demokratik ülkelerde de benzer müdahaleler terörle mücadele ve siber güvenlik politikaları doğrultusunda meşrulaştırılmaktadır (Morozov, 2011).

Türkiye'nin Instagram'ı engelleme kararı, dijital egemenlik bağlamında devletlerin sosyal medya platformları üzerindeki kontrol arayışının somut bir örneğidir. Türkiye, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) aracılığıyla bu müdahaleyi ulusal güvenlik gerekçesiyle savunmuştur. Ancak bu tür müdahaleler, devletlerin dijital egemenlik talepleri ile ifade özgürlüğü arasındaki çatışmayı derinleştirmektedir (MacKinnon, 2012). Sosyal medya platformlarının küresel yapısı, devletlerin egemenlik çabalarını sınırlandıran önemli bir faktördür, çünkü bu platformlar ulusal sınırların ötesinde işlev görmektedir ve uluslararası hukuk çerçevesinde faaliyet göstermektedirler (Zuboff, 2019).

2.1. Devlet Müdahaleleri ve Dijital Platformlar Üzerindeki Kontrol

Devletler, sosyal medya platformlarını çeşitli şekillerde kontrol altına almaya çalışmaktadırlar. Bu kontrol, genellikle içerik denetimi, erişim kısıtlamaları ve veri trafiği üzerinde tam hakimiyet kurma çabalarını içerir. Örneğin, Çin hükümeti, kendi sosyal medya platformlarını (WeChat, Weibo, Douban vb.) kullanarak bu alanı sıkı bir şekilde denetlerken, yabancı platformlar üzerindeki erişimi de büyük ölçüde sınırlamıştır (Creemers, 2015). Çin'in bu stratejisi, "dijital egemenlik" kavramının en katı uygulamalarından biri olarak değerlendirilebilir. Bu durum, devletlerin dijital platformlar üzerindeki kontrolünü ne derece genişletebileceğinin bir göstergesidir.

Türkiye de benzer şekilde, sosyal medya platformlarına yönelik müdahalelerde bulunmuştur. Instagram'ı engelleme kararı, Türkiye'nin dijital egemenlik çabasının bir parçası olarak yorumlanabilir. Bu tür kararlar, devletlerin dijital platformlar üzerinde artan düzenleyici gücünü ve internetin ulusal egemenlik çerçevesinde nasıl kontrol altına alındığını göstermektedir (Mueller, 2017). Özellikle otoriter rejimlerde, bu denetim, devletin ifade özgürlüğünü ve kamuoyunu kontrol etme aracı haline gelmiştir. Ancak, bu tür müdahaleler demokratik toplumlarda da güvenlik ve dijital egemenlik gerekçesiyle uygulamaya konabilir.

2.2. Dijital Egemenlik ve İfade Özgürlüğü Çatışması

Devletlerin dijital egemenlik talepleri, sıklıkla ifade özgürlüğü ile çatışmaktadır. Devletler, dijital alan üzerindeki kontrollerini genişletirken, genellikle ulusal güvenlik, terörle mücadele ve toplumsal düzenin korunması gibi gerekçelerle sosyal medya platformlarına müdahale etmektedir (Mueller, 2017). Türkiye'nin Instagram'ı engelleme kararı, bu çatışmanın belirgin bir örneğidir. Bu karar, Hamas lideri İsmail Haniye'nin ölümüne ilişkin başsağlığı mesajlarının Instagram tarafından kaldırılması sonrasında alınmış ve hükümet bu durumu ulusal güvenlik gerekçesiyle haklı göstermiştir.

Bu tür devlet müdahaleleri, dijital egemenlik talepleri ile bireylerin ifade özgürlüğü hakları arasında bir denge bulma zorunluluğunu gündeme getirmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan raporlarda, dijital ortamlarda ifade özgürlüğünün korunması gerektiği ve devletlerin aşırı müdahalelerinin insan hakları ihlali olarak değerlendirilebileceği sık sık vurgulanmaktadır (Kaye, 2019). Özellikle internetin küresel yapısı göz önüne alındığında, devletlerin dijital platformlar üzerindeki müdahaleleri, uluslararası düzeyde diplomatik ve hukuki sorunlar da doğurabilir (MacKinnon, 2012).

2.3. Küresel Düzeyde Dijital Egemenlik Tartışmaları

Dijital egemenlik, yalnızca ulusal sınırlarla sınırlı olmayan bir kavramdır. Özellikle sosyal medya platformları gibi küresel şirketler, devletlerin egemenlik çabaları ile kendi ticari çıkarları arasında sıkışabilmektedir. Örneğin, Facebook, Twitter, Google gibi küresel platformlar, yerel yasalarla çatışan politikalar geliştirdiklerinde devlet müdahalelerine karşı kendilerini koruma yolları aramaktadırlar (Flew, 2020). Bu durum, devletler ile dijital platformlar arasında sürekli bir çatışmaya neden olmakta ve platformların küresel düzeyde nasıl yönetileceği sorusunu ortaya çıkarmaktadır.

Dijital egemenlik, aynı zamanda uluslararası diplomasi ve ekonomik ilişkiler üzerinde de etkili olabilmektedir. Devletlerin sosyal medya platformlarına yönelik müdahaleleri, uluslararası ticaret ve diplomatik ilişkilerde gerilimlere yol açabilmektedir. Örneğin, Türkiye'nin Instagram engeli, ülkenin Batı ile ilişkilerini daha da karmaşıklaştırabilir ve uluslararası kamuoyunda tepki çekebilir (Zuboff, 2019). Ayrıca, bu tür müdahaleler, dijital platformların gelecekte nasıl işlev göreceği ve hangi kuralların geçerli olacağı konusunda da küresel bir tartışmaya yol açmaktadır (Mueller, 2017).

2.4. Devletlerin Müdahaleleri ve Gereçekleri

Devletlerin dijital platformlara yönelik müdahaleleri, özellikle ulusal güvenlik ve kamu düzeni gerekçesiyle, ifade özgürlüğü üzerinde önemli kısıtlamalar doğurabilir. Uluslararası insan hakları hukuku, bireylerin bilgiye erişim ve ifade etme özgürlüğünü koruma altına alırken, devletlerin bu haklar üzerinde belirli sınırlamalar getirebileceği de kabul edilmektedir. Ancak bu sınırlamalar, sıklıkla devletlerin otoriter eğilimleriyle birleştiğinde, ifade özgürlüğü ihlallerine dönüşmektedir (Kaye, 2019). Türkiye'nin Instagram'ı engelleme kararı, bu tür devlet müdahalelerinin ifade özgürlüğü üzerindeki etkilerini açıkça ortaya koymaktadır.

Devletler, dijital platformlar üzerindeki müdahalelerini genellikle ulusal güvenlik, kamu düzeni ve kültürel değerlere aykırı içeriklerin kontrolü gibi gerekçelerle savunmaktadır. Bu müdahaleler, sosyal medya platformlarının ifade özgürlüğünü sağlayan araçlar olarak değil, güvenlik tehditleri ve siyasi istikrarsızlık yaratabilecek mecralar olarak görülmesiyle ilişkilidir (Mueller, 2017). Türkiye'nin Instagram engellemesi örneğinde olduğu gibi, devletler, sosyal medya platformlarındaki içeriklerin ulusal

güvenliği tehdit ettiği durumlarda platformlara erişimi sınırlandırabilir veya engelleyebilir.

Çin gibi otoriter devletlerde, sosyal medya ve internet üzerindeki kontrol, devletin siyasi iktidarını sürdürmek için kullanılan temel araçlardan biri haline gelmiştir. Çin hükümeti, Weibo ve WeChat gibi platformlar üzerindeki katı denetimiyle, ifade özgürlüğünü büyük ölçüde sınırlandırmakta ve devletin kontrol ettiği bir bilgi ortamı yaratmaktadır (Creemers, 2015). Türkiye'nin de zaman zaman benzer politikalar uygulayarak dijital platformlara yönelik müdahalelerde bulunması, devletlerin dijital egemenlik çabalarının ifade özgürlüğü ile çatışabileceğini göstermektedir.

Devletler, dijital egemenlik talepleriyle, bireylerin çevrimiçi ortamlarda serbestçe iletişim kurma ve bilgi paylaşma haklarını ihlal edebilmektedirler (Freedom House, 2020). Aynı zamanda, bu tür müdahaleler, uluslararası düzeyde diplomatik ve hukuki sorunlara da yol açabilir. Sosyal medya platformlarının küresel niteliği, devletlerin bu platformlar üzerindeki denetimlerini zorlaştırmakta ve uluslararası hukuk normları çerçevesinde ifade özgürlüğü ihlallerine neden olabilmektedir. Birleşmiş Milletler İfade Özgürlüğü Özel Raportörü David Kaye, dijital platformlara yönelik aşırı devlet müdahalelerinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ve bu tür kısıtlamaların uluslararası hukuk normlarına aykırı olabileceğini vurgulamaktadır (Kaye, 2019).

2.5. Devletlerin Dijital Egemenlik Çabaları ve İfade Özgürlüğü İhlalleri

Devletlerin dijital egemenlik çabaları, özellikle sosyal medya platformları üzerindeki içerik denetimi ve sansür politikalarıyla kendini göstermektedir. Çin, Rusya ve İran gibi otoriter olarak nitelenen rejimler, dijital platformlar üzerindeki kontrolü artırmak için çeşitli yasal ve teknik araçlar geliştirmiştir. Örneğin, Rusya'da devlet, "Sovereign Internet Law" olarak bilinen yasa ile interneti kendi kontrolü altına alma girişimiyle hem iç hem de dış tehditleri bertaraf etmeyi amaçlamaktadır (Polyakova & Meserole, 2020). Bu tür yasalar, devletlerin dijital platformlar üzerindeki kontrolünü artırarak ifade özgürlüğünü daha da kısıtladığına yönelik yorumlara neden olmaktadır.

Türkiye'de de benzer düzenlemeler, dijital platformlar üzerindeki denetimi artırma çabalarının bir parçası olarak değerlendirilebilir. Sosyal medya yasaları ve platformlara yönelik bu denetim girişimleri, devletin dijital egemenlik arayışını güçlendirirken, ifade özgürlüğü ile dijital denetim arasındaki ikilemi derinleştirmektedir. Türkiye'nin Instagram'ı engelleme kararı da bu çerçevede dijital egemenlik ile ifade özgürlüğü arasındaki çatışmanın ne kadar keskin olabileceğini göstermektedir.

Devletlerin dijital platformlara yönelik müdahaleleri, uluslararası toplumda da geniş yankı uyandırmaktadır. Özellikle demokratik ülkeler ve insan hakları örgütleri, sosyal medya platformlarına yönelik sansür ve kısıtlamaların ifade özgürlüğü ihlali olduğunu dile getirmektedir. Uluslararası platformlarda, Türkiye'nin Instagram'ı en-

gelleme kararı gibi olaylar, ifade özgürlüğü ihlalleri bağlamında eleştirilmekte ve bu tür müdahalelerin uzun vadeli sonuçları sorgulanmaktadır (Freedom House, 2020). Dijital platformlar üzerindeki devlet kontrolü, yalnızca ulusal değil, küresel bir sorun haline gelmiştir. Facebook, Twitter ve Google gibi şirketler, devletlerin müdahaleleriyle karşılaştıklarında uluslararası hukuk çerçevesinde kendilerini savunmaya çalışmakta, ancak yerel yasalara uymak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum, devletlerin dijital egemenlik çabalarını güçlendirirken, platformların küresel kullanıcı tabanını olumsuz etkileyebilmektedir (Flew, 2020).

3. Instagram Yasağının Küresel Etkileri ve Diplomatik Boyutları

Türkiye'nin Instagram'ı engelleme kararı hem ülke içinde hem de uluslararası düzeyde önemli tartışmalara neden olmuştur. Bu tür müdahaleler, devletin dijital egemenlik talepleri ile bireylerin ifade özgürlüğü hakları arasında bir denge bulma zorunluluğunu gündeme getirmektedir. Karara ilişkin tartışmalar, hem Türk hükümetinin ulusal güvenlik ve egemenlik gerekçeleriyle yaptığı savunmalar hem de uluslararası insan hakları kuruluşlarının ve dijital haklar savunucularının eleştirileri üzerinden şekillenmiştir.

Türk hükümeti adına açıklama yapan Adalet Bakanı Yılmaz Tunç, Instagram'ı engelleme kararını ulusal güvenlik ve kamu düzenini koruma amacıyla savunmuştur. Yapılan açıklamada, platformun Hamas lideri İsmail Haniye'nin ölümüne ilişkin bazı içerikleri kaldırmasının, Türk hükümeti tarafından bir müdahale ve ülkenin egemenlik haklarına yönelik bir müdahale olarak değerlendirildiği belirtilmiştir. Hükümet, bu olayın ardından Instagram'a geçici bir erişim kısıtlaması uygulayarak, dijital egemenlik çabasını savunmuş ve ülkenin bilgi akışını kontrol etme hakkına vurgu yapmıştır. Resmî açıklamalarda, sosyal medya platformlarının Türkiye'nin ulusal çıkarlarına zarar verebilecek içeriklere karşı denetim yapmaması durumunda bu platformlara müdahale etme yetkisine sahip olunduğu belirtilmiştir (TRT Haber, 2024).

Bu karara karşı yapılan eleştiriler ise ağırlıklı olarak ifade özgürlüğü ve insan hakları ihlallerine odaklanmaktadır. Uluslararası insan hakları örgütleri ve dijital hak savunucuları, Instagram'a getirilen bu kısıtlamaların bireylerin düşünce ve ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini savunmaktadır. Özellikle Human Rights Watch gibi kuruluşlar, Türkiye'nin bu hamlesini ağır bir sansür uygulaması olarak nitelendirmiştir. Bu eleştiriler, Türkiye'nin ulusal güvenlik gerekçelerini aşırı bulmakta ve bu tür müdahalelerin bireylerin çevrimiçi ortamlarda özgürce iletişim kurma hakkını ortadan kaldırdığını vurgulamaktadır (Human Rights Watch, 2024).

Eleştiriler ayrıca Türkiye'nin bu kararıyla uluslararası hukuk normlarını ihlal ettiğini öne sürmektedir. Birleşmiş Milletler İfade Özgürlüğü Özel Raportörü tarafından yapılan açıklamalarda, bu tür sansür uygulamalarının uluslararası sözleşmelere aykırı olduğu belirtilmiş ve sosyal medya platformlarına yönelik bu tür müdahalelerin devletlerin ifade özgürlüğü hakkını ihlal ettiği vurgulanmıştır (Kaye, 2019). Bir başka eleştiri ise

son yıllarda Türkiye'de yapılan yasal düzenlemelerin, özellikle internete erişimin engellenmesine ve bazı çevrimiçi içeriklere erişimin kısıtlanmasına yol açtığı yönündedir. Bu durum da bireyin internet özgürlüğünün ve ifade özgürlüğünün kısıtlandığı anlamına gelebilir. (Katalin, 2023). Tüm bu eleştiriler, Türkiye'nin dijital egemenlik çabalarının, bireylerin temel haklarını ihlal etme riskini artırdığını savunmaktadır.

3.1. Instagram Yasağının Ekonomik ve Sosyal Sonuçlar

Ekonomik açıdan bakıldığında, Instagram gibi sosyal medya platformlarının engellenmesi, özellikle dijital pazarlama ve e-ticaret ile uğraşan işletmeleri olumsuz etkilemiştir. Türkiye'de küçük ve orta ölçekli işletmelerin büyük bir kısmı, Instagram'ı pazarlama aracı olarak kullanmakta ve bu platform üzerinden gelir elde etmektedir. Hükümetin bu kararı, dijital ekonomiye zarar verdiği gerekçesiyle eleştirilmektedir (Businessweek, 2024). Sosyal medya platformları, birçok işletme için müşteri bulma ve ürün tanıtımı yapma açısından kritik öneme sahiptir. Bu nedenle de Instagram'ın engellenmesi, dijital ekonomiyi daraltma riski taşımaktadır (VeePN, 2024).

Sosyal açıdan ise Instagram gibi platformların yasaklanması, toplumda bilgi akışını yavaşlatabilir ve bazı toplumsal tartışmaların sınırlandırılmasına neden olabilir. Türkiye'de sosyal medya, bireylerin haber alma, görüşlerini paylaşma ve toplumsal olaylara katılım sağlama açısından önemli bir araçtır. Instagram yasağı, kısa süreli olarak bilgiye erişimi zorlaştırmış ve bireylerin sosyal medya üzerindeki içerik üretiminde daha dikkatli olmalarına neden olmuştur. Bu durum, bazı kesimlerde ifade özgürlüğü konusunda dikkatli olma eğilimini artırırken, genel anlamda halkın dijital platformlarda nasıl davranması gerektiği üzerine bir farkındalık yaratmıştır (SMEX, 2024). Bu tür yasaklar, toplumun çeşitli kesimlerinde farklı etkiler yaratabilir. Kimi kullanıcılar, bu tür müdahaleleri dijital alanların daha düzenli ve güvenli olması yönünde bir adım olarak değerlendirirken, diğerleri bu tür kısıtlamaların ifade özgürlüğünü etkileyebileceğini düşünebilir. Sonuç olarak, bu tür kararlar, toplumdaki dijital medya kullanımını ve eleştirel söylem dinamiklerini şekillendirme potansiyeline sahiptir.

Sonuç

Dijital çağda sosyal medya platformları, bireylerin ifade özgürlüğünü kullanmalarını, bilgiye erişim sağlamaları ve toplumsal olaylara katılmaları açısından kritik öneme sahip araçlar haline gelmiştir. Ancak bu platformlar, aynı zamanda devletlerin dijital egemenlik çabaları ve ulusal güvenlik gerekçeleriyle düzenleyici müdahalelerinin merkezinde yer almaktadır. Türkiye'nin 2024 yılı ağustos ayında Instagram'ı engelleme kararı, dijital egemenlik ve ifade özgürlüğü arasında nasıl hassas bir denge bulunduğunu ortaya koyan önemli bir örnektir. Türkiye'nin Instagram'a yönelik müdahalesi ise devletin dijital egemenlik taleplerinin ifadesidir. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından alınan bu karar, devletin sosyal medya üzerindeki kontrol yetkisini kullanarak ulusal güvenliği sağlama ve toplumsal düzeni koruma gerekçe-

leriyle açıklanmıştır. Devletler, ulusal güvenlik tehdidi olarak gördükleri içeriklerin dijital platformlardan kaldırılmasını talep edebilir ve bu talepleri karşılanmadığında sosyal medya platformlarına erişimi engelleyebilirler. Ancak bu tür müdahaleler, bireylerin ifade özgürlüğü üzerinde ciddi kısıtlamalara neden olabilir.

Bu tür sosyal medya yasaklarının küresel ölçekte de yankıları olmaktadır. Türkiye'nin Instagram yasağı, uluslararası arenada bazı eleştiriler almış ve Türkiye'nin ifade özgürlüğü uygulamaları hakkında soru işaretlerine neden olmuştur. Batılı ülkeler ve insan hakları örgütleri, bu tür müdahaleleri demokratik standartlarla bağdaştırmakta zorlanırken, bu yasakların ifade özgürlüğü üzerinde yaratabileceği potansiyel sınırlamalar üzerine de tartışmalar yapılmıştır. Bununla birlikte, Türkiye'de sosyal medya yasakları, dijital ekonomiyi de etkileyebilir; özellikle küçük işletmelerin sosyal medya aracılığıyla müşteri bulma ve işlerini tanıtmaya faaliyetleri geçici olarak sınırlanmış olabilir.

Sonuç olarak, dijital egemenlik ve ifade özgürlüğü arasındaki denge, dijital çağın en büyük zorluklarından biri haline gelmiştir. Devletlerin dijital platformlara yönelik müdahaleleri, ulusal güvenliği koruma amacıyla haklı gösterilse de bu müdahalelerin bireylerin temel haklarını kısıtlama riski her zaman mevcuttur. Türkiye'nin Instagram'a yönelik müdahalesi, dijital egemenlik ve ifade özgürlüğü arasındaki bu hassas dengeyi gözler önüne sererken, gelecekte sosyal medya platformlarının devletler tarafından nasıl düzenleneceğine dair küresel tartışmaların da devam edeceğini göstermektedir. Dijital egemenlik, devletlerin kendi topraklarındaki dijital alanları kontrol etme hakkını ifade ederken, ifade özgürlüğü bireylerin bu alanlarda düşüncelerini serbestçe paylaşabilme hakkını güvence altına alır. Bu iki hak arasındaki dengeyi bulmak hem ulusal güvenliğin sağlanması hem de bireylerin haklarının korunması açısından kritik bir öneme sahiptir. Türkiye'nin bu kararı, devletlerin dijital platformlar üzerindeki kontrol arayışının ne denli geniş kapsamlı ve tartışmalı olabileceğini gözler önüne sermektedir. Ancak bu süreç, yalnızca Türkiye'nin değil, tüm dünya devletlerinin de uluslararası hukuk, insan hakları ve dijital platformların yönetimi gibi alanlarda dijital egemenlik ile ifade özgürlüğü arasında nasıl bir denge kuracaklarına dair gelecekteki politikalarını şekillendirecektir.

Kaynakça

- Businessweek Türkiye. (2024). Instagram'ın kapatılmasının dijital ekonomiye etkileri. Businessweek Türkiye. Erişim tarihi: 12 Ağustos 2024, <https://www.businessweek.com.tr/haberler/instagramin-kapatilmasinin-dijital-ekonomiye-etkileri-2358135>
- Castells, M. (2013). Ağ toplumunun yükselişi (3. baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2016). İletişimin gücü. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Creemers, R. (2015). Cyber China: Upgrading propaganda, public opinion work and social management for the twenty-first century. *Journal of Contemporary China*, 24(93), 85-100. <https://doi.org/10.1080/10670564.2014.918413>

- Deibert, R. J. (2013). *Black code: Surveillance, privacy, and the dark side of the Internet*. Toronto: Signal.
- Deibert, R. J., & Rohozinski, R. (2010). Control and subversion in Russian cyberspace: The Kremlin, the net, and the public sphere. *Media, Culture & Society*, 32(4), 635-652. <https://doi.org/10.1177/0163443710373953>
- Demirören Haber Ajansı. (2024). Fahrettin Altundan Heniye için paylaşılan mesajları engelleyen Instagram'a kınama. Erişim tarihi: 12 Ağustos 2024, <https://www.dha.com.tr/politika/fahrettin-altundan-heniye-icin-paylasilan-mesajlari-engelleyen-instagram-a-kinama-2483583>
- Euronews. (2024). Türkiye'de Instagram erişime kapatıldı. Erişim tarihi: 15 Ağustos 2024, <https://tr.euronews.com/2024/08/02/turkiyede-instagram-erisime-kapatildi>
- Flew, T. (2020). *Regulating platforms*. Cambridge: Polity Press.
- Freedom House. (2020). *Freedom on the Net 2020: The pandemic's digital shadow*. Erişim tarihi: 21 Ağustos 2024, <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2020/pandemics-digital-shadow>
- Gillespie, T. (2018). *Custodians of the internet: Platforms, content moderation, and the hidden decisions that shape social media*. New Haven: Yale University Press.
- Habermas, J. (1989). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society*. Cambridge: MIT Press.
- Hintz, A. (2016). The power and limits of technology in authoritarian contexts. *Global Media and Communication*, 12(2), 113-120. <https://doi.org/10.1177/1742766516645004>
- Human Rights Watch. (2024). Türkiye: Instagram yeniden açılsın. Erişim tarihi: 17 Ağustos 2024, <https://www.hrw.org/tr/news/2024/08/09/turkiye-restore-access-instagram>
- Katalin, S. (2023). Restrictions on the Internet Freedom in Turkey. *University of Bengkulu Law Journal*, 8(2), 115-124.
- Kaye, D. (2019). *Speech police: The global struggle to govern the Internet*. New York: Columbia Global Reports.
- La Rue, F. (2011). Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi. Erişim tarihi: 12 Ağustos 2024, <https://undocs.org/A/HRC/17/27>
- MacKinnon, R. (2012). *Consent of the networked: The worldwide struggle for internet freedom*. New York: Basic Books.
- Mendel, T. (2003). *Freedom of expression: A guide to the interpretation and meaning of Article 19 of the ICCPR*. Halifax: Centre for Law and Democracy.
- Morozov, E. (2011). *The net delusion: The dark side of internet freedom*. New York: PublicAffairs.
- Mueller, M. (2017). *Will the Internet fragment? Sovereignty, globalization, and cyberspace*. Cambridge: Polity Press.

- Polyakova, A., & Meserole, C. (2020). Exporting digital authoritarianism: The Russian and Chinese models. Washington, D.C.: Brookings Institution. Erişim tarihi: 15 Ağustos 2024, https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2019/08/FP_20190827_digital_authoritarianism_polyakova_meserole.pdf
- SMEX. (2024). Why did Türkiye ban Instagram for nine days? Erişim tarihi: 18 Ağustos 2024, <https://smex.org/why-did-turkiye-ban-instagram-for-nine-days/>
- TRT Haber. (2024). Bakan Tunç: Sosyal medya řirketleri kural ve kanunlara uymak zorunda. Erişim tarihi: 11 Ağustos 2024, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/bakan-tunc-sosyal-medya-sirketleri-kural-ve-kanunlara-uymak-zorunda-871788.html>
- VeePN. (2024). Turkey blocks Instagram: How to get access back. Erişim tarihi: 14 Ağustos 2024, <https://veepn.com/blog/turkey-blocks-instagram/>
- Zuboff, S. (2019). The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power. New York: PublicAffairs.

Hakem Deęerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Nazmi Ekin Vural %100

Destek ve Teřekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma etik onay gerektiren herhangi bir insan veya hayvan araştırması içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Nazmi Ekin Vural 100%

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.